

19

ADV-N-Mededelingen

DRIEMAANDELIJKS
EERSTE TRIMESTER 2008

Dit is het negentiende nummer van de *ADVN-Mededelingen*. Deze publicatie wil u op de hoogte brengen en houden van de werking van het ADVN in al zijn aspecten: het algemeen beheer, de aanwinsten in de collecties, de dienstverlening, de projecten en publicaties, de huisvesting enz. De *ADVN-Mededelingen* zijn gratis en worden u op verzoek toegestuurd.

Het ADVN is een archief-, documentatie- en onderzoekscentrum. Vanuit een open maatschappelijke geest en gesteund op een wetenschappelijke methodologie, verzamelt, bewaart en beheert het ADVN het erfgoed omtrent de Vlaamse beweging in haar brede historische en thematische context. Tot de brede context van dit veiliggestelde erfgoed behoren de nationale bewegingen als maatschappelijk-filosofisch verschijnsel, inbegrepen de thema's die daarmee zijn verbonden of ervan afgeleid zijn (zoals culturele identiteit, migratieprocessen, nieuwe sociale bewegingen).

ADVN - ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26
BE-2018 Antwerpen 1
[T] +32 [0]3-225 18 37
[F] +32 [0]3-226 64 05
[E] info@advn.be
[W] www.advn.be
postrekening: 000-1587760-64
bankrekening: 419-8059591-83
bouw- en renovatiefonds: 419-8059599-91

*Het verleden, een beproefd bouwwerk van zoveel fouten en nog meer gebreken.
Torsend tegelijk met verve wat nog komen moet, vandaag, morgen, overmorgen.*

| Bijdragen |

Tom Cobbaert, Petra Gunst,
Sophie Gyselinck, Liliane Joos & Frans-Jos Verdoodt

| Digitale beeldbewerking |

Ann Van Gastel & Koen Van Keer

| Fotografie |

Peter Maes, Gentbrugge

| Vormgeving |

Ann Van Gastel

| Coördinatie |

Petra Gunst

| Administratie |

Marleen Deridder

| Druk |

New Goff, Mariakerke

| Verantwoordelijke uitgever |

Frans-Jos Verdoodt
Massemsessteenweg 321.A
9230 Massemen

Good Night, and Good Luck

Ik erken ruiterlijk dat het hierbij gesignaleerde feit ergerlijk fout kan zijn: je vergaapt je aan het hérbekijken van beklijvende films als *Sideways*, *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain*, *Un long dimanche de fiançailles* en vele andere, maar je hebt nog niet eenmaal Al Gores *An inconvenient truth* aanschouwd.¹ Nochtans wordt het misschien de hoogste tijd om dat alsnog te doen, alvorens half Holland en half Vlaanderen verzwolgen worden door de zee, waardoor ons verlangen naar de wedergeboorte van Groot-Nederland definitief verloren gaat. Tenzij wij ons tevredenstellen met het vormen van een zee-republiek, zoals Amalfi en Venetië destijds. Wat sommigen dan misschien zelfs een aantrekkelijke idee zullen vinden?

Al Gore dus nog niet gezien? Misschien is het met Gores werkstuk zoals met het bestaan van Coca Cola: de gehele wereld kent het, al heeft driekwart van de wereld nog nooit een volledig gevuld flesje of blikje in de hand gehad, laat staat geproefd. Of kunnen proeven.

Enkele weken geleden, op een avond in februari, was het de *Dag van de onverlichte historische gebouwen in de steden*. Een reis naar die steden roept de herinnering aan onze jeugd op. De goede oude tijd, zoals men zegt.

Nauwelijks enkele dagen na de onverlichte historische gebouwen was er *Dikke-truiendag*, eveneens een pedagogische wenk om energie te leren besparen. Maar met die dikke truien liep het anderzijds wel mis: het was een warme dag van een zachte winter en dus moest de airco ingeschakeld worden. En die verbruikt meer dan een heel huis vol spaarlampen. Terug naar af dus.

Een verkeerde dag gekozen? Niemand kan dit verhelpen en het wordt daarenboven dringen op de kalender. Vroeger was er moederdag en de rest van het jaar viel er niets meer te vieren of te herdenken. Vandaag is de kalender zo dichtbevolkt dat *Secretaressendag* en de *Vlaamse dag tegen het pesten zelfs* op een en dezelfde dag moeten geplaatst worden.

Herdenken en vieren, maar die opwarming van de aarde gaat intussen wel haar gang. Het wordt dus de hoogste tijd dat wij denken aan een nieuwe *Ark van Noach* waarin wij aan boord kunnen gaan, samen met al onze fauna en flora, één stuk per soort. In het Noorse Spitsbergen heeft men intussen wel dé oplossing bedacht. Opdat wij de doemdag van nostradamus Al Gore zouden kunnen overleven, bouwt men er een gigantische bunker, diep in het gebergte zodat het wassende water de ingang ervan niet zou kunnen bereiken.

Sommigen noemen dit humane initiatief ietwat oneerbiedig een 'zaadbank', omdat zij wellicht misleid worden door de zoölogische instituten van Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, die zo'n plannen aan het bedenken zijn: zaad vergaren en bewaren van alle dieren en planten die door de zondvloed bedreigd worden, met uitzondering van de vissen en de waterplanten natuurlijk.

Als het mijn beurt zal zijn om naar de bunker op de Spitsbergse eilanden te vluchten, dan zal ik met een bezwaard gemoed van u, geachte lezer, afscheid nemen met de beroemde groet *Good Night, and Good Luck* waarmee een Amerikaanse journalist-nieuwslezer, elke avond afscheid nam van zijn publiek.²

FRANS-JOS VERDOODT
VOORZITTER VAN HET ADVN

(1) *Sideways*, een komedie van Alexander Payne – *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* en *Un long dimanche de fiançailles*, psychologische films van Jean-Pierre Jeunet – *An inconvenient truth*, een milieudocumentaire van Al Gore en Billy West.

(2) *Good Night, and Good Luck* van en met George Clooney is een zwart-witfilm uit 2005 waarin de loopbaan wordt getoond van Edward R. Murrow, een Amerikaanse omroepjournalist die tijdens de Koude Oorlog ageerde tegen de bekende Amerikaanse senator Joseph McCarthy.

Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen

In de tweede helft van 2007 stonden Brussel en de Vlaamse Rand herhaaldelijk in de belangstelling. Bij de onderhandeling over de vorming van een nieuwe federale regering legden de Franstalige partijen de uitbreiding van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest opnieuw op de onderhandelingsstafel. Hun stelling is dat een efficiënt grootste-dekelijk beleid enkel mogelijk is wanneer de bestuurlijke grenzen van het Gewest samenvallen met de in hun ogen 'werkelijke' sociaaleconomische en culturele invloedssfeer van de Brusselse regio. Sinds jaar en dag beschouwen zij de Vlaamse Rand als een 'natuurlijk' onderdeel van Brussel, als een *périphérie bruxelloise*.

Voor alle Vlaamse partijen is de uitbreiding van Brussel onbespreekbaar omdat ze automatisch een inkrimping van het Vlaamse grondgebied én de overschakeling van een Nederlandstalig naar een tweetalig statuut tot gevolg heeft. Een federaal land kan pas goed functioneren wanneer de deelregio's elkaars grenzen respecteren. Die grenzen werden na onderhandelingen door een democratische meerderheid van Vlamingen en Franstaligen als onderdeel van een algemeen akkoord vastgelegd in 1963 en herbevestigd bij de diverse staatsvormingen die nadien volgden. De Vlaamse eis tot splitsing van het kiesarrondissement Brussel/Halle-Vilvoorde moet net de duidelijkheid daaromtrent versterken. Alle gemeenten die grenzen aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of aan een gemeente met taal-faciliteiten behoren volgens de wet tot Vlaanderen. Samen vormen deze 19 gemeenten de Vlaamse Rand, geen bestuurlijke entiteit, maar een gebied waarvoor de Vlaamse overheid en de provincie Vlaams-Brabant een aangepast beleid voeren.

In het kader van de reeks *Accenten uit de geschiedenis van Vlaams-Brabant* – een uitgave van de provincie Vlaams-Brabant en Uitgeverij Peeters in Leuven – bereidt het ADVN een publicatie voor waarin een ruim publiek kan kennismaken met de historische achtergronden van dit aanslepende debat over Brussel en de Vlaamse Rand. Tabellen, kaarten en grafieken worden afgewisseld met interessant beeldmateriaal. Kaderstukken brengen specifieke evoluties onder de aandacht. Daarnaast werkt fotograaf Michiel Hendryckx, zelf afkomstig uit

De verwezenlijking van “in Vlaanderen Vlaamsch” werd gerealiseerd ten koste van de verfransing van Brussel en zijn agglomeratie.

De Klets, weekblad voor Vlaamschhaters en Volksbedriegers, 19 mei 1889 [BE ADVN AC453 - Archief Vlaamse Toeristenbond/Vlaamse Automobilistenbond (VTB/VAB), A359]

een taalgrensgebied (de kustgemeente De Panne aan de grens met Frankrijk), aan een fotoreportage over de streek. De praktische gegevens over dit project vindt u achteraan deze *Mededelingen* in het onderdeel 'Kort'. Hieronder geven we een samenvatting van de twee belangrijkste verhaallijnen van het boek.

Van stad naar stadsgewest: de impact van migraties

Als hoofdstad van het pas opgerichte koninkrijk België kende Brussel een sterke bevolkingstoename vanaf de jaren 1840. De centralisatie van politieke, administratieve en economische functies in de stad

trok heel wat nieuwe inwoners aan. Er ontstond een overbevolking die nog acuter werd door de uitbreiding van de haven en allerlei sanerings- en verfraaiingswerken die in de jaren 1860 plaatsvonden. Na de landbouwcrisis in de jaren 1840 trokken nog eens duizenden werkzoekende plattelandsbewoners uit Vlaanderen naar de Brusselse buitengemeenten waar de industrie zich aan het vestigen was. De toestroom van mensen, administraties en bedrijven naar de hoofdstad en haar omgeving was de motor van een verstedelijkingsproces. De voorheen nog sterk aanwezige grens tussen stad en platteland vervaagde en Brussel vergroeide met het gebied eromheen, eerst de gemeenten die bij de hoofdstad aansloten en industrialiseerden, later ook de gemeenten die verderweg lagen en veeleer als woongebied voor de rijke stedelingen werden gebruikt. Het omvangrijke landelijke gebied rond deze stedelijke agglomeratie in opbouw, kwam in deze expansiefase slechts in beperkte mate in aanraking met de Brusselse invloedssfeer. Enkel plattelandsdorpen langs de industriële as van de kanalen Charleroi-Brussel (Drogenbos, Ruisbroek, Lot) en Brussel-Willebroek (vooral Vilvoorde-Zaventem) transformeerden ingrijpend.

De fase van urbanisatie, van de creatie van een stedelijke agglomeratie rond de hoofdstad, duurde tot het interbellum. Daarna kwam een omgekeerde beweging op gang waarbij de inwoners van het stedelijke gebied wegtrokken naar de randzone. Deze suburbanisatie nam massale vormen aan vanaf de jaren 1960. Toen begon Brussel zich op te werpen als een belangrijk beslissingscentrum op Europees en internationaal niveau. De hoofdstad en haar stedelijke agglomeratie verloren hun aantrekkingskracht als woongebied. Dit proces deed zich voor op een ogenblik dat steeds grotere groepen financieel in staat waren om zich een eigen woning in het rustige groene randgebied aan te schaffen. De afstand die ontstond tussen woon- en werkplek werd elke dag makkelijk overbrugd met de auto, een vervoersmiddel dat uiterst geschikt bleek voor massaconsumptie. De suburbanisatie bracht een bevolkingsexplosie in de randgemeenten te wege: van 199 192 inwoners in 1940 tot 392 391 in 2006. De impact van deze grootschalige inwijking op de lokale gemeenschappen was enorm en voelbaar op diverse terreinen. Ze leidde onder meer tot een sterke en weinig geplande verstedelijking van het randgebied en bevorderde de ontwikkeling van een Brussels stadsgewest omdat vele inwijkelingen zich voor allerlei diensten tot Brussel bleven wenden. De traditionele dorpsgemeenschappen van weleer werden residentiële woongebieden. Tegelijkertijd deed zich een externe migratie voor die het Brusselse

Door de aanleg van de verkeersring rond Brussel werden de randgemeenten ontsloten. Foto van de ingrijpende werkzaamheden voor de bouw van R0-ringweg, Machelen, april 1975 [BE ADVN AC453 - Archief Vlaamse Toeristenbond/Vlaamse Automobilistenbond (VTB/VAB)]

stadsgewest een internationaal en multicultureel karakter gaf. Enerzijds gaat het om laaggeschoolde 'gastarbeiders' uit het Middellandse Zeegebied en de Maghreblanden, die de lege plekken in het centrum opvulden. Anderzijds zorgt de Europese centrumfunctie van Brussel voor hogeropgeleide en kapitaalkrachtige immigranten uit de landen van de Europese Unie. Zij kiezen vooral de zuidoostrand van Brussel en de aanpalende randgemeenten uit als tijdelijke verblijfplaats en doen daar de prijzen, onder meer van de bouwgronden, sterk stijgen waardoor de plaatselijke bevolking het moeilijk krijgt.

**Van *périphérie bruxelloise* naar Vlaamse Rand:
de impact van grenzen**

De evolutie van stad naar grootstad en grootstedelijke leefruimte is geen uniek Brussels fenomeen. Integendeel, de grootstedelijke problemen van het gebied vertonen veel gelijkenissen met de uitdagingen waarvoor andere stadsgewesten in binnen- en buitenland staan.

Sfeerbeeld van een betoging georganiseerd door de Izegemse VTB/VAB-afdeling tegen de geplande talentelling van 1960. [BE ADVN AC453 - Archief Vlaamse Toeristenbond/Vlaamse Automobilistenbond (VTB/VAB)]

En toch is de Brusselse situatie complexer. Waarom?

Parallel met de expansie van de stedelijke invloedssfeer – eerst via urbanisatie (stadstoeloop) en later via suburbanisatie (stads-vlucht) – vond namelijk ook een taalverschuivingsproces plaats ten gunste van het Frans en ten koste van Nederlands. In de 19de en aan het begin van de 20ste eeuw betrof het vooral de verfransing van de oorspronkelijk Nederlandstalige bevolking van de hoofdstad en van de gemeenten die één voor één door het stedelijk netwerk werden opgeslorpt. Vanaf de jaren 1960 zorgde de massale uitwijking van de Franstalige stedelingen tengevolge van de suburbanisatie voor een doorbraak van het Frans in de verderaf gelegen randgemeenten waar het Nederlands van oudsher de streektaal was.

De permanente achteruitgang van het Nederlands in de hoofdstad en het gebied eromheen zorgde voor grote spanningen tussen de taalgemeenschappen. De taalwetten die tijdens het interbellum het licht zagen, koppelden de taal van bestuur, onderwijs en gerecht aan een welbepaald territorium: in Vlaanderen gold het Nederlands als officiële taal, in Wallonië het Frans en in het hoofdstedelijk gebied werd een tweetalig regime ingevoerd. Niet alleen bleef de toepassing van het tweetalig statuut veelal dode letter in het in de praktijk al sterk verfransde Brussel en omgeving, maar daarenboven werd de begrenzing van de taalgebieden afhankelijk gemaakt van de resultaten van tienjaarlijkse talentellingen. Daardoor kon het tweetalig gebied zich uitbreiden van zestien gemeenten in 1921 tot negentien na de talentelling van 1947.

De door de Vlamingen afgedwongen afschaffing van de tellingen en de definitieve vastlegging van de grenzen tussen Brussel, Vlaanderen en Wallonië aan het begin van de jaren 1960 (Hertoginnedal) bevestigden het territorialiteitsprincipe. De negentien gemeenten van de Brusselse agglomeratie behielden hun tweetalig statuut, maar een uitbreiding was enkel mogelijk via bijzondere meerderheden in het parlement. Alle randgemeenten rondom dat officieel tweetalig gebied vielen onder het Nederlandstalige regime, hoewel in zes gemeenten taalfaciliteiten werden ingevoerd ten behoeve van de Franstalige inwoners. Het taalstatuut regelt dus het taalgebruik tussen de inwoners en de overheden in een bepaald gebied met betrekking tot het bestuur, het onderwijs, het bedrijfsleven en het gerecht. In alle andere gevallen mag iedereen de taal van zijn voorkeur gebruiken en is er taalvrijheid.

Bij de hervorming van het unitaire België tot een federale staat van

gemeenschappen en gewesten werden de territoriale afspraken tussen de diverse gebieden grondwettelijk vastgelegd en transformeerden de bestuurlijke taalgrenzen tussen Brussel, Vlaanderen en Wallonië tot politiek-institutionele grenzen.

Maar de begrenzing van Brussel en zijn tweetalig statuut tot negentien gemeenten maakte geen einde aan de inwijking van de Franstalige stedelingen naar de randgemeenten. De nabijheid van Brussel en zijn dominant Franssprekende bevolking, de toen nog sterkere internationale status van het Frans, de financiële draagkracht van de nieuwelingen en de weinig alerte houding van de gemeentebesturen zijn enkele van de redenen waarom Franstalige immigranten weinig inspanningen leverden om de taal van hun zelfgekozen ontvangstgemeente aan te leren en te gebruiken. In sommige gemeenten evolueerden ze bijgevolg van een minderheid tot een meerderheid en begonnen ze campagne te voeren voor de aanhechting bij Brussel-19 omdat daar het Frans een van de twee officiële talen is. In hun strijd werden en worden zij tot op vandaag gesteund door alle Franstalige partijen die onder meer om electorale redenen de uitbreiding van Brussel op hun verlanglijst houden. Daarnaast is er nog de groeiende groep anderstalige buitenlandse EU-ambtenaren, diplomaten en werknemers van internationale bedrijven die de zuidostrand steeds meer een meertalig karakter geven en een bijzondere uitdaging vormen voor het Vlaamse taalbeleid.

Inmiddels is de intensiteit van de inwijking vanuit Brussel-19 vermindert en is Vlaanderen in staat om een eigen beleid voor de Vlaamse Rand te ontwikkelen waarin de bevordering van het Vlaamse karakter vanuit een sterk 'rechten en plichten-verhaal' bovenaan de agenda staat. Hoewel de ontnederlandsing nog altijd toeneemt, zijn er toch

Een spotprent van de Volksunie, afdeling Wemmel over de Franstalige eisen tot uitbreiding van Brussel. *De Schans*, speciale verkiezingsuitgave, oktober 1976 [ADVN, VY900000]

enkele indicatoren die wijzen op een kentering zoals de lichte stijging van de groep anderstaligen in het Nederlandstalige onderwijs.

De complexe taalkundige realiteit op het terrein die onder meer het gevolg is van ingrijpende verhuisbewegingen de afgelopen anderhalve eeuw, botst met de politiek-institutionele realiteit van een Vlaamse Rand in een officieel homogeen Nederlandstalig Vlaanderen. Terwijl de aanpassing van de inwijkelingen aan de plaatselijke taal in normale omstandigheden een spontane evolutie is, wordt dit vlakbij een expansief Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar een tweetalig statuut van toepassing is veel minder evident. De nabijheid van werk en onderwijs in de eigen taal creëert bij de stedelijke inwijkelingen geen behoefte om zich aan te passen.

Vele grootstedelijke problemen vergen een grensoverschrijdende aanpak maar de uiteenlopende taalpolitiek en institutionele politiek die de diverse gewesten en gemeenschappen in België voeren, bemoeilijkt een gezamenlijke strategie. Of hoe grensoverschrijdende migraties nieuwe grenzen kunnen creëren. [pg]

De Vlaamse beweging en alle Vlaamse partijen pleiten al jaren voor de splitsing van het kiesarrondissement Brussel/Halle-Vilvoorde. Door de invoering van de provinciale kieskringen in 2002 is de huidige omschrijving ongrondwettelijk en wordt een oplossing urgent. [ADVN, VFB15]

AAN DE TAALGRENS Het geval Komen

Vanaf de oprichting van het koninkrijk België in 1830 behoorde Komen tot de provincie West-Vlaanderen, maar de gemeente lag dicht bij de grens met Henegouwen. Oorspronkelijk sprak iedereen er een Vlaams dialect maar vanaf de 18de eeuw schakelde de elite – zoals elders in Vlaanderen – over op het Frans. In de 19de eeuw drong die hogere statustaal door tot de volksklasse. Het Nederlandstalige verenigingsleven en onderwijs verdwenen langzaam. De wettelijke vastlegging van de taalgrens in 1962 creëerde een nieuwe administratieve situatie: samen met acht andere gemeenten, waaronder Moeskroen, werd Komen overgeheveld naar Henegouwen. Het taalregime werd nu officieel eentalig Frans, maar de Nederlandstaligen konden op aanvraag

beschikken over taalfaciliteiten. In de jaren 1970 en 1980 kreeg het Nederlandstalige leven in Komen nieuwe impulsen. Flor Grammens en de Vriendenkring van het Komense (AC728) spanden zich in om het culturele leven voor de Nederlandstaligen terug op gang te trekken en om de taalfaciliteiten voor de Vlamingen in Komen te laten toepassen zoals voorzien in de wet. Er kwam een tijdschrift, *Ons Kanton*, een nieuw cultureel centrum en de vereniging organiseerde ook een busdienst naar Nederlandstalige scholen in de omgeving. Nederlandstalig onderwijs in Komen zelf werd gerealiseerd via het Komitee voor Nederlands Onderwijs en Kultuur in Komen (KNOKK; AC725) en via de oprichting van een Schoolfonds (AC729). Ondanks het statuut van faciliteitengemeente weigert de Franstalige Gemeenschap tot op heden om de Nederlandstalige school in Komen te subsidiëren. Daarom ontvangt de school steun van de Vlaamse Gemeenschap. [PG]

LINKSFLAMINGANTISME Witte Kaproenen en Arbeid

In 2006 verwierf het ADVN via Marc Vincké het archief van De Witte Kaproenen (AC717) en van de Werkgroep Arbeid (AC50), twee linksflamingantische studiegroepen, die vooral in de jaren 1970 en 1980 actief waren. Eerder had het ADVN al archief verworven over beide verenigingen via overdrachten van onder meer Joost Van Dommele en Jan Cauwenberghs. Aangezien zowel Arbeid als De Witte Kaproenen veel aandacht besteden aan de positie van de nationale minderheden in Europa, vormen deze archieven ook op dat vlak een belangrijke documentatiebron.

De Werkgroep De Witte Kaproenen ontstond in 1967. Het ging om een kleine Antwerpse studiegroep van linkse Vlaamsgezinden die de Vlaamse nationaliteitenstrijd verbonden met de strijd voor een democratisch socialisme; zij zagen Vlaanderen als een kolonie van de Brusselse Franstalige bourgeoisie en het multinationale grootkapitaal. De Witte Kaproenen publiceerde over de verhouding tussen het nationaliteitenconflict en het socialisme en vond aansluiting bij gelijkgezinde groepen als Werkgroep Arbeid en *Het Pennoen*.

De Werkgroep Arbeid, ontstaan in 1972, later omgedoopt tot Vlaams Socialistische Vereniging en nog later tot Vlaams Republikeinse Socialistische Beweging, had veel aandacht voor de sociale en nationale situatie van de

Karikatuur van Marnix, met achteraan volgend bijschrift: "Voor een gewone Vlaming uit Komen was het enkele jaren geleden een hele belevenis om Nederlandstalige documenten aan te vragen. Nu niet meer." [ADVN 2006/212]

Via het tijdschrift *Meervoud* informeerde de Werkgroep Arbeid haar leden over de positie van de nationale minderheden overal ter wereld. [ADV N VY238]

minderheden in Europa. Via de periodieken *Arbeid*, later *De Wesp* en *Meervoud* en via de uitgave van brochures (onder meer in samenwerking met De Witte Kaproenen) bracht ze die problematiek op de voorgrond. *Arbeid* was ook actief in het Anti-Egmont-komitee en in het Komitee voor een Democratisch Federalisme. [p6]

Ongedateerde brief van Herman Vos aan Rob(ert) Van Roosbroeck, waarin hij aankondigt uit de Frontpartij te zullen stappen maar niet zonder overleg met zijn vrienden: "gijzelf [Robert Van Roosbroeck], [Eugène] De Bock, [Herman] V[an] Puymbrouck, Lode Baekelmans, [Firmijn] Mortier, dr. Ant[oon] Picard (?), [Antoon] Mermans, Fr[ans] Van Laer, H[endrik] Diels, Eug[ène] Van de Vloedt, Duyse". [BE ADV N AC472 - Archief Robert Van Roosbroeck, D12269(1/10)]

VAN ROOSBROECK Een wetenschapsmens, verdwaald in de politiek?

Begin 2007 werd het archief van Rob(ert) van Roosbroeck door het ADVN ontsloten. De stukken die zich daarin bevinden, tonen vooral de sporen van de wetenschappelijke en publicistische activiteiten van deze veelzijdige historicus en Vlaams-nationalist. We treffen werkdocumenten aan voor *Emigranten, Geschiedenis van Vlaanderen* en *Twintig Eeuwen Vlaanderen*. Een dossier over de *Nederlandsche Historiebladen* gunt ons een blik achter de schermen van de redactie, onder meer bij de voorbereiding van een 'eerste' nummer. De fascinatie voor de figuur van Willem van Oranje wordt door tal van archiefstukken bevestigd. Als secreta-

ris van het Genootschap voor Antwerpse Geschiedenis werkte Van Roosbroeck mee aan de studie van het roemrijke verleden van zijn geboortestad: we vinden zijn naam dan ook terug in de verslagen van de eerste bestuursvergaderingen. De briefwisseling die hij als lid van het curatorium van de Joost Van den Vondel-prijs en de Rembrandtprijs in de periode 1950-1980 met Alfred Toepfer voerde, illustreert zijn belangstelling voor de 'Nederduitse Literatuur en Kunst'. Zijn betrokkenheid bij de Clarté-groep en de Antwerpse afdeling van de Frontpartij blijkt uit de correspondentie met Hendrik Elias die hem daaromtrent bevraagt. Met de woorden "Amice. Alea jacta est!" deelt Herman Vos in een ongedateerde brief zijn overstap naar de Belgische Werkliedenpartij mee (1 november 1933). De conflicten met de leiding van het Vlaams Nationaal Verbond over *De Schelde/Volk en Staat* vinden we terug in briefwisseling met hoofdredacteur Herman Van Puymbrouck (1937-1938). Van een aantal van zijn lezingen voor Radio Bremen (1964-1966) vinden we sporen terug in de vorm van teksten en klankbanden.

De titel van dit stukje is overgenomen van Arthur de Bruyne ('t Pallieterke, 1969) en geeft de twee sporen aan die in Van Roosbroecks leven duidelijk aanwezig zijn. [L]

Zakke daf, avonds
Amice,
Alea jacta est!
Ik heb voor mij den kuus
voorgelakt maar wil niet ken-
delen van allen kuusproakt met
de vrienden juonen te hebben
Runt bij de uenonten
voor maandag avond?
Ik dank.
gij zelf,
de Bock
v. Puymbrouck
Lode Baekelmans
Mortier
dr. Ant Picard (?)
Mermans
Fr. Van Laer
H. Diels

Eug. Van de Vloedt
Duyse.
Is het al niet genoeg?
Kij mij te huis liefst
Kij mij inder of
Maandag alleen hoopden we
Hartelyk
H

De mens kan slechts een leven opbouwen met de stenen die hij ergens anders heeft uitgekoken

Antwerpen, Elsschotstad! Zo luidde het *epitheton ornans* dat door de cultuurzender Klara enkele weken geleden werd toegedicht aan de grote Vlaamse stad-aan-de-stroom. Het klonk alleszins vol overtuiging. En als een aansporing: als Antwerpen één jaar kan uitroepen tot Elsschotjaar, dan kan de stad maar best meteen op haar elan doorgaan. En dus in lengte van jaren de *"Elsschotstad"* zijn. Het bolt overigens voortreffelijk met Elsschots visuele aanwezigheid in zijn stad. De Nederlandse tekenaar Dick Matena verstripte recentelijk nog het literaire meesterwerk *Kaas*, nadat hij dat al eerder had gedaan met *De Avonden* van Gerard Reve en *Kort Amerikaans* van Jan Wolkers. Men zou kunnen

stellen dat Willem Elsschot op die manier in een erg zichtbare buitenbaan van de pure literatuur is gebracht en definitief bereikbaar wordt voor het culturele toerisme in Antwerpen.

Tegelijk wordt Elsschot sinds enkele jaren op een andere manier weggezogen uit zijn zuiver-literaire kern. Namelijk door de voorstelling van Elsschot als de literator die tegelijk een politiek cryptograaf was, nu eens overhellend naar rechts en vervolgens weer naar links.

Op die laatste strekking werd vrij recentelijk nog gewezen door de Antwerpse journalist Erik Rinckhout. De titel van diens boek, *Dwaalspoor*¹, is een duidelijke parafrase van Elsschots novelle *Het Dwaallicht* uit 1947. Daarin dwalen drie Afghaanse 'zwartjes' door de late interbellumsfeer van de havenstad, op zoek naar een zekere Maria Van Dam. Doorheen het bijzondere verhaal dwaalt Elsschots hang naar een communistisch wereldbeeld. Maar Rinckhouts parafrase betekent tegelijk dat de schrijver niet voor dat ene, linkse gat te vangen is en dat hij zijn lezers op dwaalwegen brengt als het gaat om de onderliggende betekenissen.

Op het rechtse element bijt de literaire kritiek zich de tanden stomp sinds het verschijnen van het zogenaamde *Bormsgedicht* (versies in 1949 en 1952). Dat 'onbehagen' werd nog versterkt toen later bleek dat Elsschot in 1952, in een korte brief aan Wies Moens, erg verheven woorden had gebruikt in zijn grote waardering voor de rechts-nationalistische figuur van Cyriel Verschaeve.

Méér dan dat die beknopte Verschaeve-lof-rede bestond, wist men eigenlijk niet. Tot het originele document ten slotte opdook in de

Brief van Willem Elsschot aan Wies Moens, s.d.
[BE ADVN AC643 - Archief Wies Moens, D10942(1/1)]

collecties van het ADVN in Antwerpen. Aansluitend bij de ruime belangstelling die de *"elsschotiana"* vandaag genieten, bood dit feit een uitstekende opstap voor de analyse die Luc Vandeweyer thans in het recentste *Wt*-nummer ontwikkelt. In zijn *"Ik begroet in hem de trouwe, de onverzettelijke Vlaming. Over Willem Elsschot. Willem Elsschot over Cyriel Verschaeve"* toont de auteur aan dat Willem Elsschot diepe wortels had in de Vlaamse beweging en dat hij na de Tweede Wereldoorlog tenderde naar de radicaalste vleugel in die beweging.

Via persoonlijkheden als Wies Moens, Cyriel Verschaeve e.a. leidt het begrip 'radicale Vlaamse beweging' ons onvermijdelijk naar de problematiek en de invulling van Nieuwe-Ordebewegingen en van de collaboratie met Nazi-Duitsland. En niet in de laatste plaats tot de afloop van die verschijnselen.

In *Onderduikers en vluchtelingen na de Tweede Wereldoorlog: een nieuwe onderzoekspiste* stelt Frank Seberechts vast dat er steeds

Portret van Willem Elsschot, verschenen als bijlage bij *Opbouw*, 1949. [ADVN, VPB300]

meer twijfels rijzen over de juistheid van Simon Wiesenthals theorie van het bestaan van een internationale Odessa-vluchtlijn voor oud SS'ers, tijdens de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog. Hoe ook, de vlucht naar het buitenland was vaak de aangewezen uitweg voor wie wilde ontsnappen aan interneringskampen, rechtbanken en harde repressieve maatregelen.

"Toen het stof van oorlog, repressie en epuratie was gaan liggen, bleek dat Vlaamse politieke vluchtelingen zich [eveneens] in verschillende landen, zowel in als buiten Europa, hadden gevestigd", schrijft Frank Seberechts. Vooral Ierland, Oostenrijk, Spanje en de Zuid-Amerikaanse republieken Argentinië, Brazilië, Chili,

Lied opgesteld door Kamiel de Vleeschauwer en Leo Poppe die na de Tweede Wereldoorlog betrokken waren bij de organisatie van een ontsnapingslijn voor collaborateurs vanuit België door Frankrijk naar Spanje (*Maquis franco-belge des inciviques*).
Boekje met citaten verzameld door Leo Poppe, s.d. [BE ADVN AC741 - Archief Leo Poppe]

Paraguay en Uruguay waren hun nieuwe woongebieden. Lotgenoten, sympathisanten en katholieke clerici hadden vaak bijgedragen tot het vinden van uitwegen, zeg maar vluchtlijnen.

De auteur merkt terecht op dat het onderzoek rondom die problematiek voornamelijk slechts sporadisch werd gevoerd. Een onderzoek waarvoor tegelijk Vlaamse en buitenlandse bronnen noodzakelijk zullen zijn, naast een diepgaand inzicht in de psychologie van de betrokkenen. Want, om Robert Musil te parafraseren: zo'n vluchteling kon slechts een nieuw leven bouwen met de stenen die hij ergens anders had uitgebrouwen.²

Een zeer bijzonder thema in de geschiedenis van de Vlaamse beweging wordt gevormd door de ervaringen van de Vlaamse koloniale ambtenaren die nadrukkelijk ijverden voor de toepassing van de Belgische taalwetgeving in de voormalige Belgische koloniale gebieden in Centraal-Afrika.

In het Wt-nummer 2007/1 behandelde Bert Govaerts reeds dit thema in *Wilfried Borms in Belgisch-Congo. Een eenmansgevecht voor het Nederlands in de kolonie*. Hoe afstandelijk de auteur zijn onderzoek ook presenteerde, het resultaat was een onverkwikkelijk en buitengewoon pijnlijk verhaal van kwalijke vooringenomenheid vanwege een overheid én van het naïeve zelfvertrouwen vanwege de geïsoleerde taalactivist Wilfried Borms. In het Wt-nummer 2008/1 onderzoekt Bert Govaerts een tweede casus: *De Zaak van Rechter Grootaert en de strijd om het Neder-*

lands in Belgisch-Congo. Een symbooldossier uit de jaren vijftig. De Vlaamse magistraat Jozef Grootaert, die in 1938 behoorde tot de tweede Nederlandstalige lichting afgestudeerden van de Koloniale School in Brussel, eiste in Afrika het recht op om in het Nederlands te vonnissen.

De overdracht van Leopold II's Congo Vrijstaat aan de Belgische regering in 1908 impliceerde de toepassing van de Belgische taalwetten op administratie en gerecht in de kolonie. Maar, zoals Bert Govaerts opmerkt, die wettelijke afspraak werd niet gehonoreerd.

Magistraten en ambtenaren die de toepassing van de wetgeving eisten, boekten slechts beperkte resultaten, ondanks het feit dat hun lot vaak in de handen lag van hogere hiërarchische oversten die Vlamingen

Portret van Jozef Grootaert als parketmagistraat, omstreeks 1947. [Verzameling Rita Grootaert]

waren. Maar Jozef Grootaert, die zelf – in tegenstelling tot enkele andere Vlaamse ‘taalactivisten’ – blijkbaar geen innemende, stabiele en vlijtige persoonlijkheid was, was ambitieus en zette hoog in. Na een periode waarin hij zijn taaleisen om pragmatische redenen liet varen, wist hij op te klimmen op de promotieladder. Van daaruit ondernam hij een nieuw taaloffensief en slaagde erin om het in Vlaanderen tot een symbooldossier te laten uitgroeien.

Toen de Belgische taalwetten na een halve eeuw uiteindelijk konden worden toegepast, waren zij niet langer relevant: Belgisch-Congo werd in 1960 een onafhankelijke staat.

In *Le chant du coq* recenseert ULB- en SOMA-historica Chantal Kesteloot³ het gelijknamige boek van haar UG-collega Maarten Van Ginderachter.

Tijdens het colloquium *Nationale bewegingen & geschiedschrijving* dat door het ADVN in 2004 in Antwerpen werd georganiseerd, stelde Chantal Kesteloot vast dat de geschiedschrijving van de Waalse beweging nog ernstige gebreken vertoont, maar dat “de vooruitgang aanzienlijk [is]”⁴. In het geval van “*Le chant du coq*” merkt de auteur thans op dat Vlaamse onderzoekers sinds zeer lange tijd een levendige interesse betonen voor die geschiedenis. Eén van hen is dus Maarten Van Ginderachter. Centraal in Van Ginderachters verhaal staat de weerlegging van de vrij verspreide perceptie van een ‘civiele’ Waalse beweging in oppositie met een ‘etnische’ Vlaamse beweging. Kesteloot wijst er daarbij op dat de historici uit het Noorden en die uit het Zuiden gestaag een andere kijk op het verleden gaan ontwikkelen. Derhalve is “*le fait d’écrire ‘une histoire nationale acceptable pour tous dans notre pays (...) désormais une mission impossible’*”.

Chantal Kesteloot schrijft haar recensie-artikel in het Frans, haar eerste wetenschapstaal.

Zij is overigens een volkomen tweetalige vorser. [FV]

Wetenschappelijke tijdingen, jg. 67, 2008, nr. 1

- (1) E. Rinckhout, *Dwaalspoor. Op zoek naar de waarheid achter Het Dwaallicht van Willem Elsschot*, Amsterdam-Antwerpen, 2006.
- (2) R. Musil, *De man zonder eigenschappen*, Amsterdam, 1988, dl 1, p. 132.
- (3) SOMA staat voor Studie- en documentatiecentrum Oorlog en hedendaagse Maatschappij in Brussel.
- (4) Ch. Kesteloot, *L'historiographie du mouvement wallon*, in: *Nationale beweging & geschiedschrijving. Acta van het colloquium over de geschiedschrijving van de Vlaamse beweging en van andere nationale bewegingen in Europa*, bijzonder nummer van *Wetenschappelijke tijdingen*, jg. 64, 2005, pp 37-57.

Feuilles de la Communauté française Wallonie-Bruxelles.
Driemaandelijks publicatie van het Institut Jules Destrée, februari 1988. [ADVN, SPE]

Abonneren op Wt

U kunt zich abonneren op *Wt* door overschrijving van het abonnementsgeld op rekeningnummer KBC 733-0215290-77.

Abonnementsgeld:

- binnenland: 20 euro
- buitenland: 25 euro
- steunabonnement: 22 euro

Nieuwe abonnees ontvangen gratis het bijzondere *Wt*-nummer 2001/4 met daarin de bibliografie van *Wetenschappelijke tijdingen* (selectieve bibliografie 1935-1979, volledige bibliografie 1980-2000).

Afdruk van schilderij *Le Coq du Hardy* door Pierre Paulus, 1912. [ADVN, VPR1272]

ODIS: databank over het middenveld in Vlaanderen

Op 10 oktober 2006 werd de vzw ODIS opgericht. Deze vereniging zet de doelstellingen voort die het FWO-project (Max Wildiersfonds) ODIS-Onderzoekssteunpunt en Databank Intermediaire Structuren in Vlaanderen, 19de-20ste eeuw zich had gesteld: het historische onderzoek van het middenveld in Vlaanderen bevorderen en ondersteunen, onder meer door de creatie van nieuwe werkinstrumenten.

Het ODIS-project is een opzet van de vier onthaalinstellingen: ADVN, Amsab-ISG, Kadoc-K.U.Leuven en Liberaal Archief. Tussen 2004 en 2005 traden nieuwe partnerinstellingen toe: het Centrum voor Vlaamse Architectuurarchieven (CVAa), het Forum voor Kerkelijke Archieven Vlaanderen (FoKAV) en het Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel (AMVB). De ODIS-databank, raadpleegbaar via www.odis.be, wordt door deze partners verder aangevuld en geactualiseerd. Ook individuele gebruikers worden uitgenodigd om aanvullingen en eventuele correcties door te geven (info@odis.be). Het concept en de architectuur van de ODIS-databank werd ook gevaloriseerd binnen Archiefbank Vlaanderen. Sinds 2004 is het merendeel van de ODIS-gegevens over archieven en archiefvormers ook via de publiekscatalogus van Archiefbank Vlaanderen terug te vinden.

In juni 2007 organiseerde ODIS een eerste gebruikersdag. Een veertigtal medewerkers van het project kregen bijkomende informatie aangaande de nieuwe toepassingen in de webdatabank. Tijdens enkele workshops werd verder ingegaan op specifieke

problemen inzake de invoer, de trefwoorden en de zoekfunctie van de databank. In juni 2008 vindt een tweede gebruikersdag plaats in Antwerpen.

In de nabije toekomst willen de partners verder werk maken van de technische en inhoudelijke ontwikkeling van het instrument. Zo zijn er plannen voor de creatie van gedifferentieerde invoeromgevingen en van analytische bevragingen; de verdere valorisatie van de verkiezingsmodule en de koppeling van ODIS als authority-database met primaire catalogen als Aleph en AdLib. De prospectie van bestaande (vergeten) gegevensverzamelingen die in de databank kunnen worden ondergebracht en zo dus opnieuw onder de aandacht komen, wordt eveneens voortgezet.

Ten slotte nog enkele cijfers: begin 2008 telde ODIS 119.867 steekkaarten waarvan een 50.000-tal raadpleegbaar langs de publiekscatalogus. Het volume van de databank groeide in 2007 aan met 8.000 records. In 2007 werden 25.000 zoekvragen gesteld en werd de website ruim 13.000 keer geraadpleegd. [sg]

voor meer informatie zie:
www.odis.be

Archiefbank Vlaanderen: digitale ontsluiting

Archiefbank Vlaanderen biedt toegang tot de Vlaamse private archieven. Deze databank is aan zijn zesde werkingsjaar begonnen. Het voorbije jaar lag de nadruk op de uitwerking van een beleidsplan voor de periode 2008-2012 en op de ontwikkeling van het profiel van Archiefbank. Bij de publiekswerking werden de musea onder de aandacht gebracht. De organisatie van twee workshops *Archiefzorg in musea* in samenwerking met Culturele Biografie Vlaanderen leidde tot de uitgave van *Archiefzorg en registratie in Archiefbank*. Deze handleiding geeft een praktisch overzicht van de basisprincipes van de archivistiek en biedt een leidraad aan voor wie informatie in de archiefdatabank wil invoeren. De uitgave is online te raadplegen en kan gratis worden gedownload via www.archiefbank.be.

Op regelmatige tijdstippen wordt ook een elektronische nieuwsflash verstuurd waarop kan worden ingeschreven via info@archiefbank.be. De webstek heeft inmiddels een gedaantewisseling ondergaan. Begin 2008 werden de archiefsteekkaarten en bewaarplaatsgegevens systematisch bijgewerkt. Archiefbank Vlaanderen herneemt in dit nieuwe jaar de succesvolle campagne over de stads- en gemeentearchieven, waarbij nu de aandacht wordt gericht op de documentaire collecties en verzamelingen. [sg]

voor meer informatie zie:
www.archiefbank.be

ERFGOEDDAG 2008

Wordt verwacht? Groot-Nederland

In 1830 ontstaat uit het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden een Belgische natiestaat. Hoewel Vlamingen en Nederlanders nu in een ander staatsverband leven, willen vooral Vlaamse 'taalminnaars' de 'broederband' nauwer aanhalen om het Nederlands in Vlaanderen te ondersteunen. Vanaf de jaren 1840 ontwikkelen zich culturele, wetenschappelijke en studentikoze contacten: de jaarlijkse Nederlandse Taal- en Letterkundige Congressen vanaf 1849; de oprichting in 1898 van het Algemeen Nederlands Verbond dat de Nederlandse taal en cultuur overal ter wereld wil ondersteunen; de jaarlijkse Groot-Nederlandse Studentencongressen vanaf

1910. In al deze en andere initiatieven is een politieke hereniging niet aan de orde. Door de opkomst van een radicale Vlaamse beweging na de Eerste Wereldoorlog wordt Groot-Nederland tot politiek ideaal verheven, maar eensgezindheid over hoe dat einddoel moet worden bereikt bestaat niet. Gematigde Vlaams-nationalisten staan als eerste stap een federalistische omvorming van de Belgische staat voor. Een tweede groep radicale Groot-Nederlanders rond enkele naar Nederland uitgeworpen activisten zijn rabiaat anti-Belgisch: België moet verdwijnen vooraleer Groot-Nederland kan worden opgericht. Een derde groep ten slotte koppelt Groot-Nederland aan een fascistische maatschappijorde en de verwerping van de politieke democratie. Ondanks de propaganda voor Groot-Nederland is duidelijk dat er in Vlaams-nationalistische kringen nauwelijks initiatieven ondernomen worden om de vereniging met Nederland in de praktijk te realiseren. Als utopie beschikte de idee over voldoende wervingskracht. Twee historici – Pieter van Hees en Romain Vanlandschoot – zullen op de erfgoeddag over dit thema een lezing geven, gemode-reerd door Frans-Jos Verdoodt. Daarnaast kan de bezoeker kennismaken met het iconografische materiaal over de Groot-Nederlandse beweging.

Erfgoeddag 2008

ADV, zondag 13 april 2008

doorlopend van 10u tot 18u

panelgesprek P. van Hees, R. Vanlandschoot en F.-J. Verdoodt vanaf 15u

De Lelie. Katholiek Dames-Tijdschrift voor Noord- en Zuid-Nederland, jg. 1, 1909, nr. 2 [ADV, VY966]

Inventaris van het Fonds Sint-Pietersabdij van Steenbrugge

In een vorig nummer van de *Mededelingen* kon u uitvoerig kennismaken met het Fonds Sint-Pietersabdij Steenbrugge. Tijdens het voorbije jaar werd de ontsluiting verder afgewerkt. Het fonds telt 2936 inventarisnummers over 60 strekkende meter en de inhoud heeft betrekking op de periode 1879 tot 2005. Ruim 2100 boeken en brochures, ongeveer 250 tijdschrifttitels en meer dan 2000 audiovisuele stukken zijn raadpleegbaar via een werkinventaris en via de geautomatiseerde catalogi in de leeszaal en op de website van het ADVN.

De archiefinventaris die recent in boekvorm verscheen, is voorzien van een stevige inleiding. Aan de hand van 27 korte biografieën geven we een overzicht van de archiefvormers en schetsen we de context waarin de stukken tot stand kwamen. Voorts onderzoeken we de geschiedenis van het archief-fonds aangezien de reconstructie ervan kan worden beschouwd als een essentiële stap bij de verwerking. In het voorlaatste luik van de inleiding brengen we verslag uit van de inventarisering van het archief, een proces van ordenen en beschrijven die de archivaris vaak verplicht om bepaalde keuzes te maken. Ook aanwijzingen over de raadpleging van het fonds ontbreken niet. Naast de inventaris wordt het fonds in deze publicatie ook ontsloten door een namenregister. Deze uitgave markeert op een archivistische manier het vertrek van de abdijsamen-schap uit de gebouwen waar de abdij honderddertig jaar was gehuisvest. Is het in deze tijden van toenemende digitalisering nog zinvol een inventaris in boekvorm

uit te geven? Ook in archiefmidden ligt vandaag de klassieke inventaris onder vuur. Het ADVN verkiest evenwel om alle kanalen te gebruiken opdat een zo ruim mogelijk publiek kan kennismaken met de activiteiten. Bijgevolg is er zowel een ontsluiting in boekvorm als een digitale ontsluiting via onze elektronische catalogi in de leeszaal en op de webstekken van het ADVN, ODIS en Archiefbank Vlaanderen.

Tom Cobbaert, *Inventaris van het Fonds Sint-Pietersabdij van Steenbrugge*, Antwerpen: ADVN, 2008, 204 pp., ill. - 12,50 euro.

Bestellingen: ADVN, Lange Leemstraat 26,
2018 Antwerpen [T] 03-225 18 37
[E] marleen.deridder@advn.be, via www.advn.be
of via de bestelbon op de keerzijde
van de adreswikkel van deze *Mededelingen*.

**“Een idee verkopen en een mythe creëren...”
Clemens De Landtsheer, pionier van de Vlaams-nationale
propagandafilm**

In opdracht van het provinciebestuur Oost-Vlaanderen werkt het ADVN aan een project rond film, propaganda en Vlaamse beweging tijdens de jaren 1920-1930.

De eerste activiteit, een tentoonstelling, komt tot stand in samenwerking met het gemeentebestuur van Temse. Onderwerp is Clemens De Landtsheer en zijn filmbedrijf Flandria Film. De nadruk zal liggen op het thema propaganda en de manier waarop De Landtsheer als een van de eersten in Vlaanderen het medium film daarvoor inschakelde. De bezoekers zullen kunnen kennismaken met politieke propaganda-beelden over de Eerste Wereldoorlog en de IJzerbedevaarten, de Grammensacties en de Vlaams-nationale landdagen. Aangezien De Landtsheer uit Temse afkomstig is en de tentoonstelling daar plaatsvindt, zullen ook heel wat beelden over deze gemeente tijdens het interbellum te zien zijn, onder meer

De ijsfeesten, Koers Cinzano, De viering van een 100-jarige. Over het volledige project zal in de volgende *Mededelingen* een uitvoerige bijdrage verschijnen. Hierbij alvast de praktische informatie over de tentoonstelling.

Dacca-zolder, Kasteelstraat 74, 9140 Temse
tel. 03-710 12 61

Van 4 juli tot 17 augustus 2008

Openingsuren: dinsdag tot zaterdag van 14 tot 18u, op zondag van 10 tot 12u en van 14 tot 18u – maandag gesloten

Brussel en de Vlaamse Rand

Publicatie – *Brussel en de Vlaamse Rand, een verhaal van migraties en grenzen*, 20 euro.

Te bestellen bij uitgeverij Peeters (www.peeters-leuven.be), de provincie Vlaams-Brabant (<http://mediatheek.vlaamsbrabant.be/cultuur>) en het ADVN (www.advn.be) of in de boekhandel

algemene coördinatie: Provincie Vlaams-Brabant – tel: 016-26 76 77 | e-mail: cultuur@vlaamsbrabant.be | www.vlaamsbrabant.be/cultuur

Tentoonstelling

Over de rand. Michiel Hendryckx

Van 16 mei tot 4 juni 2008 in GC De Zand-
loper, Kaasmarkt 75, 1780 Wemmel
tel. 02-460 73 24
email: info@dezandloper.be
Openingsuren: maandag-vrijdag van 9 tot
12u en van 13 tot 17u; zaterdag van 9 tot 12u
Voor bijkomende informatie neemt u contact
op met De Zandloper.

December 2006 - december 2007

Toelichting bij de aangegeven bronnencategorieën

AR..... archief
AV audiovisueel archief
BO..... bibliotheekwerken

PE..... periodieken
NE..... necrologia
DA documentatie

De aanduidingen zijn indicatief en worden aangepast naargelang van de verwerking van de overdracht.

2006/272 Juliana Buyskens-Van Tricht, Wilrijk.....NE
2006/273 Piet Paul Schorpion, Berchem.....NE
2006/274 Familie Francine Vermant, Reet.....NE
2006/275 Familie Marie-José Franquet,
BorgerhoutNE
2006/276 Familie Herman Leuridan, KoksijdeNE
2006/277 Gilbert Boterman, OostendeAR
2006/278 Paul Claus, ErembodegemAR
2006/279 Lieven en Griet Bockaert-De Cuyper,
Aalter.....AR
2006/280 Stichting Jules Dhondt,
Heusden-DestelbergenAR
2006/281 Lode Cogghe, VorselaarNE
2006/282 Karel Leemans, DeurneAR
2006/283 Jozef Bussels, Hechtel-Eksel.....DA / PE
2006/284 Rudy en Letta Mahy-Verhulst, Edegem ...AR / DA / PE
2006/285 Hugo Rau, Oudenaarde.....AR / AV / DA / PE
2006/286 Maria Gillemot, BonheidenDA / NE
2006/287 Familie Mark Robeys, DiksmuideNE
2006/288 Alena Pardon-Callège, DilbeekNE
2006/289 José Verhoeven-Engelen, VorselaarNE
2006/290 Janus Verrelst, MortselAV
2006/291 Uitgeverij Egmont, Brussel.....BO
2006/292 Guido Demerre, NieuwpoortPE
2006/293 Peter Craeyveld, GentAR / AV / BO / PE
2006/294 Vlaams-Nationale Debatclub,
EdegemAR
2006/295 Urbaan De Becker, Alsemberg.....BO / DA
2006/296 Kadoc-K.U.Leuven, LeuvenBO
2006/297 AMVC-Letterenhuis, AntwerpenBO
2006/298 Lutgart De Beul, Dendermonde.....BO / DA / NE
2006/299 Familie Richard Smedts, KontichNE
2006/300 NaamloosAV
2006/301 Ludo Simons, AntwerpenAR
2006/302 IJzerwake, AntwerpenBO
2006/303 Jean Verstraete, PoperingeNE
2006/304 Marie-Thérèse De Vrieze-De Tilloux,
Kortrijk.....NE

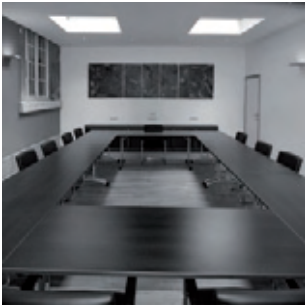
2006/305 Joods Museum van Deportatie en
Verzet, MechelenBO
2006/306 Bart De Wever, Berchem.....DA
2006/307 Joris De Kegel, Kerksken-Haaltert.....AR / AV / BO
2006/308 Fonds Suzan Daniel, Gent.....BO / PE
2006/309 Jan Ceulemans, WilrijkAR / AV / BO / DA / PE
2006/310 Geschiedkundige Vereniging 'Het Land
van Aalst, AalstPE
2006/311 Guido Dutry, Duffel.....AR / AV / BO / PE
2006/312 Redactie De Levensboom,
AntwerpenAV / PE
2006/313 Dirk Toté, DeurneAR / AV
2006/314 Wilfried Rosiers, Neeroeteren-
MaaseikDA / NE
2006/315 Kadoc-K.U.Leuven, LeuvenBO
2006/316 Familie Ysbrand Paul Stasse, Wilrijk.....NE
2006/317 Gunther Dauwen, WommelgemAV / BO
2007/001 NaamloosBO / DA / NE
2007/002 Frans-Jos Verdoodt, Massemen.....AR / DA / PE / NE
2007/003 Wetenschappelijke tijdingen (Wt),
MassemenAR / BO
2007/004 Karel Leemans, DeurneAV
2007/005 Dirk Van den Auweele, LeuvenAR / AV
2007/006 Het Vlaamse Kruis, BoechoutAR / PE
2007/007 Herman Van Hove, HobokenAR / AV / BO / DA / PE
2007/008 Ludwig Van Lierde, LierDA
2007/009 NaamloosBO
2007/010 Marie-Jeanne Vanneste-Maertens,
Sint-Eloois-WinkelNE
2007/011 Jaak Ketele, DeurneAR / AV
2007/012 Niko Vanderbeke, AalstBO
2007/013 Marcel De Leyn, Kortenberg.....BO
2007/014 Familie Renaat Meyer, KortrijkNE
2007/015 Vakbel, GentAR
2007/016 Lieven Dehandschutter,
Sint-Niklaas.....PE
2007/017 Jan Michiels, StabroekAR / AV / BO / PE
2007/018 Sociaal-Flamingantische Landdag (SFL),
LeuvenBO
2007/019 Richard Celis, AntwerpenAV
2007/020 Freddy Caudron, Lede.....PE
2007/021 Pol Feytens, MerchtemBO
2007/022 Jan Caudron, Erpe-MereAR / BO / DA / PE / NE
2007/023 Familie Katharina Acke, Zwevegem.....NE
2007/024 Pol De Paepe, Erpe-MereAR
2007/025 NaamloosBO
2007/026 Guido De Munter, Merelbeke.....AR / AV / BO / DA / PE / NE
2007/027 B Plus, AntwerpenBO
2007/028 NaamloosAR
2007/029 Herman Pas, AntwerpenBO / DA / PE
2007/030 IJzerbedevaartkomitee, DiksmuideBO / PE
2007/031 Jan Ceulemans, WilrijkAR / AV / BO / DA / PE / NE
2007/032 Henriette Meyer-Tielemans, Merksem.....NE
2007/033 Paul Janssen, Borsbeek.....AR / BO

2007/034 Bart Laeremans, Grimbergen DA
 2007/035 Familie Marcella Van den Heuvel,
 Borgerhout NE
 2007/036 Walter Vanbeylen, Brugge AV / BO / DA / PE
 2007/037 Frans Van der Auwera, Ekeren AR / AV / DA
 2007/038 Bob Lebacqz, Antwerpen AR / AV / BO / DA / PE
 2007/039 Lieve De Saeger-Schoofs,
 Denderwindeke NE
 2007/040 Koen Pauli, Antwerpen AR
 2007/041 Jeroen Trio, Torhout BO
 2007/042 Familie Maria Berlaen-De Waele,
 Zulte NE
 2007/043 Richard Celis, Antwerpen AR / AV / BO / DA / PE
 2007/044 Caroline Debrabander-Pauwelyn,
 Ledeberg NE
 2007/045 Föderalismus-Info, Innsbruck (AT) PE
 2007/046 Joris Van Assche, Ledeberg AV
 2007/047 Herman Lauwers, Brasschaat AR
 2007/048 Willy Van Stappen, Ninove-Okegem AR
 2007/049 Dirk De Mulder, Deinze AR
 2007/050 Vlaams Belang Jongeren, Brussel AV / DA / PE
 2007/051 Luc Verhelst, Zelzate PE
 2007/052 Teis Derweduwen, Aalter PE
 2007/053 Albertina Saenen, Edegem AR / AV / BO / DA / PE / NE
 2007/054 Guido Misselyn, Kortenberg PE
 2007/055 Liberaal Archief, Gent BO
 2007/056 AMVC-Letterenhuis, Antwerpen BO
 2007/057 Vlaanderen Morgen, Rotselaar AV / BO / DA / PE
 2007/058 Pieter Jan Verstraete, Kortrijk AR / AV / BO / DA / PE
 2007/059 Joris Dedeurwaerder, Brugge AR / AV / BO / DA / PE
 2007/060 Lisette Onderbeke-Welvaert, Deinze NE
 2007/061 Berkenkruisje, Sinaai-Waas PE
 2007/062 Pol Feytens, Merchtem BO
 2007/063 Naamloos BO
 2007/064 Uitgeverij Egmont, Brussel BO
 2007/065 Familie Yvonne Van Hauwermeiren,
 Loenhout NE
 2007/066 Willem Magerman, Anderlecht AV / BO
 2007/067 Peter Dedecker, Gent AR
 2007/068 Amsab-ISG, Gent DA
 2007/069 Lionel Vandenberghe, Halle-Kempen AR / BO
 2007/070 Herman Maes, Deinze BO
 2007/071 Richard Celis, Antwerpen BO / DA
 2007/072 Pieter van Hees, Utrecht (NL) PE
 2007/073 Naamloos AV / BO
 2007/074 Wilfried Van Gucht, Mortsel AV / BO / DA
 2007/075 Mia Bogaert, Gent AV
 2007/076 Familie Lode Simoens, Oostende NE
 2007/077 Koen Rumes, Sint-Niklaas AV / DA / PE
 2007/078 Archief en Museum van het Vlaams
 Leven te Brussel (AMVB), Brussel BO
 2007/079 Link, Brussel BO
 2007/080 Verbond VOS, Antwerpen AR / PE
 2007/081 Provinciearchief, Antwerpen BO / PE / AP

2007/082 Bert Raets, Hoevenen AR / AV / BO / PE
 2007/083 Wim Van Gastel, Knokke-Heist BO
 2007/084 Miet Van Boven, Sint-Martens-Latem AR / AV
 2007/085 Jos Arren, Mortsel AR
 2007/086 Stefaan Top, Rotselaar AR
 2007/087 Noor de Wilde-Hallegraef, Assenede NE
 2007/088 Paters Jozefieten, Geraardsbergen NE
 2007/089 Familie Yolanda De Walsche,
 Sleidinge NE
 2007/090 Inge Keuppens, California (US) AR
 2007/091 Vlaanderen Vlagt (VL²), Beerse AR
 2007/092 Henri-Floris Jaspers, Antwerpen AR
 2007/093 Jan Ceulemans, Wilrijk AV / BO / NE
 2007/094 Alfons Thijs, Antwerpen BO
 2007/095 Stichting Zannekin, Ieper BO
 2007/096 Ben Bogaerts, Borsbeek BO
 2007/097 Vik Eggermont, Ekeren DA / PE
 2007/098 Jan Ceulemans, Wilrijk BO
 2007/099 Emmy Leemans-Devriendt,
 Brasschaat NE
 2007/100 Familie Anna De Boodt, Vilvoorde NE
 2007/101 Leo en Yvonne De Laet-Cre, Deurne BO
 2007/102 Familie Frans Nimmegeers,
 Dendermonde NE
 2007/103 Veerle Walscharts, Mortsel AV / BO / PE
 2007/104 Uitgeverij Egmont, Brussel BO
 2007/105 Arthur en Jos. Serneels-Van Beneden,
 Steenokkerzeel AR / DA / PE
 2007/106 Luc Vandeweyer, Herent BO
 2007/107 Frank Seberechts, Putte BO / DA
 2007/108 Els Van Weert, Lier AR
 2007/109 Werner Vandenberghe, Kortrijk AV / DA
 2007/110 Joods Museum van Deportatie en
 Verzet, Mechelen BO / DA / PE
 2007/111 Kadoc-K.U.Leuven, Leuven BO
 2007/112 Uitgeverij Egmont, Brussel BO / DA
 2007/113 Amsab-ISG, Gent BO
 2007/114 Liberaal Archief, Gent BO
 2007/115 Pieter van Hees, Utrecht (NL) BO / PE
 2007/116 Karel Denys, Arlington (US) BO
 2007/117 Gunther Dauwen, Wommelgem AV / BO / DA / PE
 2007/118 Guy Van Hoof, Merksem PE
 2007/119 Rita Huygens, Boechout AR / AV / BO / DA / PE
 2007/120 Herman Gevaert, Brugge AR
 2007/121 Anny De Roo, Evergem BO / DA / PE
 2007/122 Naamloos AV / BO / DA / PE
 2007/123 Lionel Vandenberghe, Halle-Kempen AR / BO / DA / PE
 2007/124 Karel Bouving, Deurne DA
 2007/125 Hans Gevaert, Brugge AR
 2007/126 Aloude Rederijkerskamer
 "De Goudbloem", Deurne AR / AV
 2007/127 Toon Pauli, Antwerpen AR / AV / BO / PE
 2007/128 Vlaamse Volksbeweging (VVB),
 Berchem AR / AV

2007/129	Ingrid Van Wassenhove, Roeselare.....	AR / AV
2007/130	Werner Vandenberghe, Kortrijk.....	NE
2007/131	Familie Josée Nauwelaerts, Schepdaal.....	NE
2007/132	Familie Bert Mariën, Merkssem.....	NE
2007/133	Antonia Lauwagie-De Rycker, Blankenberge.....	NE
2007/134	Familie Gerard De Beuckeleer, Antwerpen.....	NE
2007/135	Paula Van Hooreweghe-Vermeire, Aalter.....	NE
2007/136	Familie Michel Roelens, Aartselaar.....	NE
2007/137	Georgette Balduck-Wullaert, Tielt.....	NE
2007/138	Marcel Bollen, Ekeren.....	AV / BO / DA
2007/139	Nand Van Dingenen, Aalst.....	AR
2007/140	VCM Contact, Antwerpen.....	PE
2007/141	Luc Boeva, Leuven.....	AV
2007/142	Herman Keersmaekers, Boechout.....	AR
2007/143	Geert Lambrechts, Antwerpen.....	AR / BO / PE
2007/144	Aloïs Goyvaerts, Beveren-Waas.....	AV / BO / DA / PE
2007/145	Maria Gillis-Jacobs, Deurne.....	NE
2007/146	Koerdisch Instituut, Brussel.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/147	Koerdisch Instituut, Brussel.....	BO / PE
2007/148	Paul Huys, Drongen-Gent.....	DA / PE
2007/149	Ingrid Van Wassenhove, Roeselare.....	BO
2007/150	Gaston Durnez, Itegem.....	AR
2007/151	Vlaams Canadese Vriendenkring, Flemish Canadian Circle of Friends, Melsele.....	AV
2007/152	Familie Hedwig Luykx, Genk.....	NE
2007/153	Jeroen Poppe, Gent.....	AR / AV / BO / PE
2007/154	Mia Bogaert, Gent.....	BO
2007/155	Ludo Simons, Antwerpen.....	DA
2007/156	Wilfried Sommen, Schilde.....	AR / AV / DA
2007/157	Erven Bert Van Nuffel, Hasselt.....	AR
2007/158	Geert De Vos, Beringen.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/159	Familie Paul Boudewijn, Mortsel.....	DA / NE
2007/160	Frieda Carpentier-Schiltz, Antwerpen.....	NE
2007/161	Familie Ben Bewaert, Asse.....	NE
2007/162	Vlaamse Radio en Televisie (VRT), Brussel.....	AR / BO / DA / PE
2007/163	Familie Agnes De Schrijver, Wijnegem.....	NE
2007/164	Provinciebestuur, Gent.....	BO
2007/165	IJzerbedevaartkomitee, Diksmuide.....	AR / AV
2007/166	Hendrik Van Mol, Zoersel.....	PE
2007/167	Willy Cobbaut, Baardegem.....	PE
2007/168	Magda Vanbeylen, Brugge.....	AR / AV
2007/169	Francine Wauters-Van Snick, Roosdaal.....	NE
2007/170	Familie Louisa Serrou, Borsbeek.....	NE
2007/171	Familie Maaike Schoofs, Mechelen.....	NE
2007/172	Agnès Van der Elst-Slagmulder, Erpe-Mere.....	NE
2007/173	Peter Craeyveld, Gent.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/174	Jan Michiels, Stabroek.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/175	Begga Andries, Berchem.....	DA / PE
2007/176	Stedelijke Musea Ieper, Ieper.....	BO
2007/177	Familie Goossens-Vermander, Oostende.....	AV / BO / DA / PE / NE
2007/178	Erik Van Assche, Heverlee.....	BO
2007/179	Jeffrey De Keyser, Marke.....	BO
2007/180	Marc Keller, Arnhem (NL).....	BO
2007/181	Marnixring Brugge Gruuthuse, Sint-Andries-Brugge.....	AV
2007/182	Lieven De Lille, Brugge.....	AV / DA
2007/183	Frans Van der Auwera, Ekeren.....	AR
2007/184	Suzette Dael-Vyaene, Oostende.....	NE
2007/185	Familie Toni Termonia, Lint.....	NE
2007/186	Jo Vermeulen-Biesbrouck, Gent.....	NE
2007/187	Mia Van Hauwermeiren-Bosteels, Wilrijk.....	NE
2007/188	Godelieve D'Halleweyn-Van den Heuvel, Antwerpen.....	AV / BO / DA / PE / NE
2007/189	Lydia A.M. Schoonbaert, Antwerpen.....	AV / BO / DA / PE / NE
2007/190	Maurits Cailliau, Ieper.....	AR / AV / PE
2007/191	Lutgart De Beul, Dendermonde.....	AV / BO / PE
2007/192	Erik Peeters, Berchem.....	AR / BO / DA / PE
2007/193	Walter Van Uytfangh, Antwerpen.....	DA
2007/194	Paula Buytaert-Van Hoey, Sint-Niklaas.....	NE
2007/195	Familie Noëlla, Lendeledede.....	NE
2007/196	Paul-Jozef Bernaert, Antwerpen.....	AR / AV
2007/197	Werner Vandenberghe, Kortrijk.....	AV
2007/198	Godelieve D'Halleweyn-Van den Heuvel, Antwerpen.....	BO
2007/199	Rosa Mertens, Heverlee.....	AV / BO / DA / PE / NE
2007/200	Joris Vergote, Roeselare.....	AR / AV / DA / PE
2007/201	Familie Joanna de Decker, Mortsel.....	NE
2007/202	Simonne Reypens-Verheyen, Wijnegem.....	NE
2007/203	Pierre Brewee, Gent.....	AV
2007/204	Maurits Van Liedekerke, Herne.....	BO
2007/205	Stedelijke Musea Ieper, Ieper.....	BO
2007/206	Danny Wilssens, Nieuwpoort.....	AR
2007/207	Hugo Van Rompaey, Geel.....	BO
2007/208	Bart Achtergael, Brugge.....	AR
2007/209	Lukas Van Linden, Puurs.....	AV / NE
2007/210	Davidsfonds Kontich, Kontich.....	AV / DA
2007/211	Urbaan De Becker, Alsemberg.....	BO
2007/212	Guy D'Haen, Temse.....	BO
2007/213	Frans Van Campenhout, Dilbeek.....	AR / BO / DA / PE / NE
2007/214	Koor & Stem, Antwerpen.....	AV
2007/215	Gilbert De Corte, Brasschaat.....	AR / AV / BO / PE
2007/216	Koen Verbruggen, Belsele.....	BO
2007/217	Ides Debruyne, Gentbrugge.....	AR / BO / PE
2007/218	Bart Vandermoere, Borgerhout.....	AP
2007/219	Herman Van Hove, Hoboken.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/220	David Baeckelandt, Illinois Chicago (US).....	AR

2007/221	Jan Creve, Kieldrecht.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/222	Jan Creve, Kieldrecht.....	AR / PE
2007/223	Philip De Waele, California (US).....	AV
2007/224	Paul Vroman, Brasschaat.....	BO
2007/225	Kadoc-K.U.Leuven, Leuven	BO
2007/226	Wim Decommer, Grembergen.....	BO / PE
2007/227	Willy Cobbaut, Baardegem	PE
2007/228	Stedelijke Musea, Ieper	BO
2007/229	Kadoc-K.U.Leuven, Leuven	BO
2007/230	Bart Vandermoere, Antwerpen.....	AR / AV
2007/231	Jan Muys, Antwerpen	NE
2007/232	Familie Mèneke Roelants, Herentals	NE
2007/233	Familie Maria De Vriese, Oostende.....	NE
2007/234	Maria van Immerseel-Lanssens, Antwerpen.....	AR / AV / BO / DA
2007/235	Jozef Bussels, Hechtel-Eksel.....	AV / DA / PE
2007/236	Werner Coudyzer, Langemark	BO / PE
2007/237	Uitgeverij Egmont, Brussel.....	BO / DA
2007/238	Arthur Verthé, Brugge.....	AR / AV
2007/239	Wwe. De Bruycker-Heynsens, Gent.....	NE
2007/240	Thérèse Vandeven-Romsee, Meise.....	NE
2007/241	Familie E.H. Gijs Nollet, Ekeren.....	NE
2007/242	Familie Marcel Vrijders, Asse.....	NE
2007/243	Familie Frans Faes, Berchem.....	NE
2007/244	P.P.J. Vanderbeke, Aalst	AR
2007/245	Pieter Jan Verstraete, Kortrijk	AR / BO / DA / PE
2007/246	Huguette De Bleecker-Ingelaere, Gent.....	AR / AV / BO / DA / PE
2007/247	Amsab-ISG, Gent.....	BO

ADV N

ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26 2018 Antwerpen

[T] +32 [0]3-225 18 37

[F] +32[0]3-226 64 05

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be